

مؤسسه فرهنگی ای‌کوموس ایران
گروه تخصصی متن

در حاشیه قانون اساسنامه سازمان میراث فرهنگی کشور و آغاز فعالیت سازمان

دکتر سیدباقر آیت‌الله‌زاده شیرازی
سرمقاله مجله اثر، دوره ۱۰، شماره‌های ۱۵-۱۶.
تیر ۱۳۶۸

بسم الله الرحمن الرحيم

مجلس شورای اسلامی در تاریخ روز پنجشنبه اول اردیبهشت یکهزار و سیصد و شصت و هفت لایحه اساسنامه سازمان میراث فرهنگی را در نه ماده و شش تبصره به تصویب رساند و پس از تأیید شورای نگهبان جهت اجرا به دولت ابلاغ گردید.
متن قانون به شرح زیر است:

ماده ۱- تعریف

میراث فرهنگی شامل آثار باقی مانده از گذشتگان است که نشانگر حرکت انسان در طول تاریخ می باشد و با شناسایی آن زمینه شناخت هویت و خط حرکت فرهنگی او میسر می گردد و از این طریق زمینه های عبرت برای انسان فراهم می آید.
سازمان میراث فرهنگی کشور که به استناد قانون مصوب ۱۳۶۴/۱۷۱۰ تشکیل شده است و از این پس در این اساسنامه سازمان نامیده می شود. طبق مقررات این اساسنامه اداره خواهد شد.

ماده ۲- هدف

عبرت از حرکت فرهنگی انسان و بقاء و رقاء هویت و شخصیت فرهنگی جامعه می باشد.

ماده ۳- وظایف سازمان

- وظایف سازمان در زمینه میراث فرهنگی که شامل پژوهش، نظارت، حفظ و احیاء و معرفی است به قرار زیر می باشد.
- ۱- تهیه و تنظیم و اجرای برنامه های پژوهشی پیرامون آثار باقی مانده از گذشتگان
  - ۲- بررسی و شناسایی محوطه ها، تپه ها، بناها و مجموعه های تاریخی و تهیه فهرست جامع از آنها و نقشه باستان شناسی کشور
  - ۳- انجام پژوهش های باستان شناسی و کاوش های علمی
  - ۴- بررسی های مردم نگاری، پژوهش های مردم شناسی، انسان شناسی زیستی و شناخت فرهنگ بومی مناطق مختلف کشور.
  - ۵- پژوهش در زمینه هنرهای سنتی و فراهم آوردن امکانات لازم جهت حفظ، احیاء و رشد آنها
  - ۶- ثبت آثار ارزشمند منقول و غیرمنقول فرهنگی- تاریخی کشور در فهرست آثار ملی و فهرست های ذی ربط
  - ۷- انجام انحصاری کلیه امور حقوقی مربوط به میراث فرهنگی و طرح دعوی کیفری علیه متخلفین قوانین ناظر به میراث فرهنگی کشور به عنوان مدعی یا حسب مورد شاکی خصوصی
  - ۸- اقدامات لازم جهت شناسایی و استرداد اموال فرهنگی ایران در سطح ملی و بین المللی از طریق مراجع ذی ربط
  - ۹- شناسایی و در اختیار گرفتن کلیه اموالی که دارای ارزش های فرهنگی- تاریخی بوده و جزء میراث فرهنگی محسوب می گردد و توسط دستگاه های مسئول ضبط شده است.
- تبصره- کلیه دادگاه ها، گمرکات، نیروی انتظامی و دستگاه های دولتی و نظیر آنها که به نحوی نسبت به ضبط اموال اقدام می نمایند موظف به در اختیار قرار دادن اموالی که دارای ارزش فرهنگی- تاریخی می باشد به سازمان میراث فرهنگی کشور هستند.
- ۱۰- تهیه و اجرای طرح های لازم به منظور حراست، حفاظت، تعمیر، مرمت و احیاء آثار، بناها و مجموعه های با ارزش فرهنگی- تاریخی.
  - ۱۱- اظهار نظر در کلیه طرح های عمرانی جامع و تفصیلی در رابطه با مناطق فرهنگی و تاریخی و موافقت نهایی درباره محوطه ها و بافت ها و اماکن فرهنگی تاریخی ارزشمند در موارد مذکور و جلوگیری از هرگونه تخریب آنها
  - ۱۲- تعیین حریم بناها، مجموعه ها، محوطه ها و تپه های تاریخی ثبت شده و ضوابط خاص معماری و طراحی داخل حریم
  - ۱۳- معرفی آثار با ارزش فرهنگی- تاریخی از طریق موزه ها و نمایشگاه ها و نظائر آن
  - ۱۴- ایجاد و توسعه و اداره موزه ها در سطح کشور
  - ۱۵- ایجاد مرکز اسناد و مدارک میراث فرهنگی کشور (نظیر مجموعه گزارش های علمی، نقشه ها و عکس های بناها و ...) جهت ارائه خدمات علمی و تحقیقاتی در این زمینه
  - ۱۶- معرفی و شناساندن ارزش های میراث فرهنگی در سطح ملی و بین المللی به وسیله چاپ و نشر مجموعه مطالعات و تحقیقات انجام یافته و استفاده از وسایل سمعی و بصری و ارتباط جمعی
  - ۱۷- تنظیم، تدوین و انتشار دائرةالمعارف آثار و ابنیه تاریخی ایران
  - ۱۸- توسعه فعالیت های تحقیقاتی در زمینه های مختلف میراث فرهنگی و تشویق محققان، هنرمندان و استادکاران

۱۹- تنظیم و اجرای برنامه‌های آموزشی جهت آماده‌سازی نیروهای کارآمد در زمینه‌های مربوط به میراث فرهنگی با هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط

۲۰- تشویق مردم به مشارکت در فعالیت‌های مربوط به شناسایی، حفظ و احیاء میراث فرهنگی و نظارت بر آن

۲۱- ایجاد و گسترش انجمن‌های میراث فرهنگی در سطح کشور

تبصره- نحوه ایجاد و حدود وظایف و اختیارات این انجمن‌ها را شورای سازمان تعیین خواهد نمود.

۲۲- برقراری ارتباطات و مبادلات علمی و فرهنگی با مؤسسات و نهادهای ذی‌ربط در سطح ملی و بین‌المللی بالاخص کشورهای اسلامی و منطقه و برگزاری کنگره‌ها و سمینارهای دوره‌ای لازم

۲۳- همکاری با وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در زمینه امور ایرانگردی و جهانگردی

۲۴- ارائه خدمات مشاوره‌ای، تحقیقاتی، فنی و آموزشی، فروش تولیدات فرهنگی، دریافت ورودیه بناها، محوطه‌ها، موزه‌ها و نمایشگاه‌ها و قبول هدایا و کمک‌ها و نظایر آن

ماده ۴- ارکان سازمان

سازمان دارای دو رکن است:

۱- شورای سازمان

۲- رئیس سازمان

ماده ۵- شورای سازمان

به منظور هماهنگی بیشتر در امور مربوط به میراث فرهنگی در سطح کشور شورای سازمان متشکل از ۸ عضو به شرح زیر تشکیل می‌گردد:

۱- وزیر فرهنگ و آموزش عالی (رئیس شورا)

۲- وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی

۳- وزیر کشور

۴- وزیر دادگستری

۵- وزیر امور خارجه

۶- وزیر مسکن و شهرسازی

۷- مدیر عامل سازمان صدا و سیما

۸- رئیس سازمان (دبیر شورا)

تبصره ۱- در صورت تساوی آراء آن نظری پذیرفته می‌شود که رئیس شورا در میان رأی‌دهندگان باشد.

تبصره ۲- جلسات شورا به طور عادی هر سال حداقل دو بار به پیشنهاد رئیس سازمان و دعوت ریاست وزیر فرهنگ و آموزش عالی

تشکیل می‌گردد.

تبصره ۳- شورا می‌تواند از افرادی که حضورشان به نحوی در جلسات ضروری است دعوت به عمل آورد این افراد دارای حق رأی نیستند.

تبصره ۴- جلسه با حضور ۵ نفر از اعضا رسمیت یافته و تصمیمات شورا با رأی حداقل ۴ نفر از اعضا حاضر در جلسه معتبر خواهد بود.

آن‌گاه مواد ۶ الی ۹ این لایحه به رأی گذاشته شد و به شرح زیر به تصویب رسید:

ماده ۶- وظایف شورا

وظایف شورای سازمان به قرار زیر است:

۱- تعیین خط مشی و سیاست‌های کلی بر اساس قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی کشور و اساسنامه سازمان

۲- بررسی گزارش‌های فعالیت‌های سازمان و اظهار نظر پیرامون چگونگی آن

تبصره- کلیه مصوبات شورا با امضاء وزیر فرهنگ و آموزش عالی ابلاغ خواهد شد.

ماده ۷- رئیس سازمان

رئیس سازمان با حکم وزیر فرهنگ و آموزش عالی منصوب می‌شود.

ماده ۸- واحدهای سازمان در سطح کشور

سازمان با نظر وزیر فرهنگ و آموزش عالی می‌تواند در هر نقطه از کشور که ایجاب نماید به تناسب موقعیت و با تأیید سازمان امور اداری و استخدامی کشور واحدهای خود را دایر کند.

این واحدها مسئولیت امور مربوط به میراث فرهنگی حوزه فعالیت خود را طبق این اساسنامه و مصوبات سازمان زیر نظر رئیس سازمان به عهده خواهند داشت.

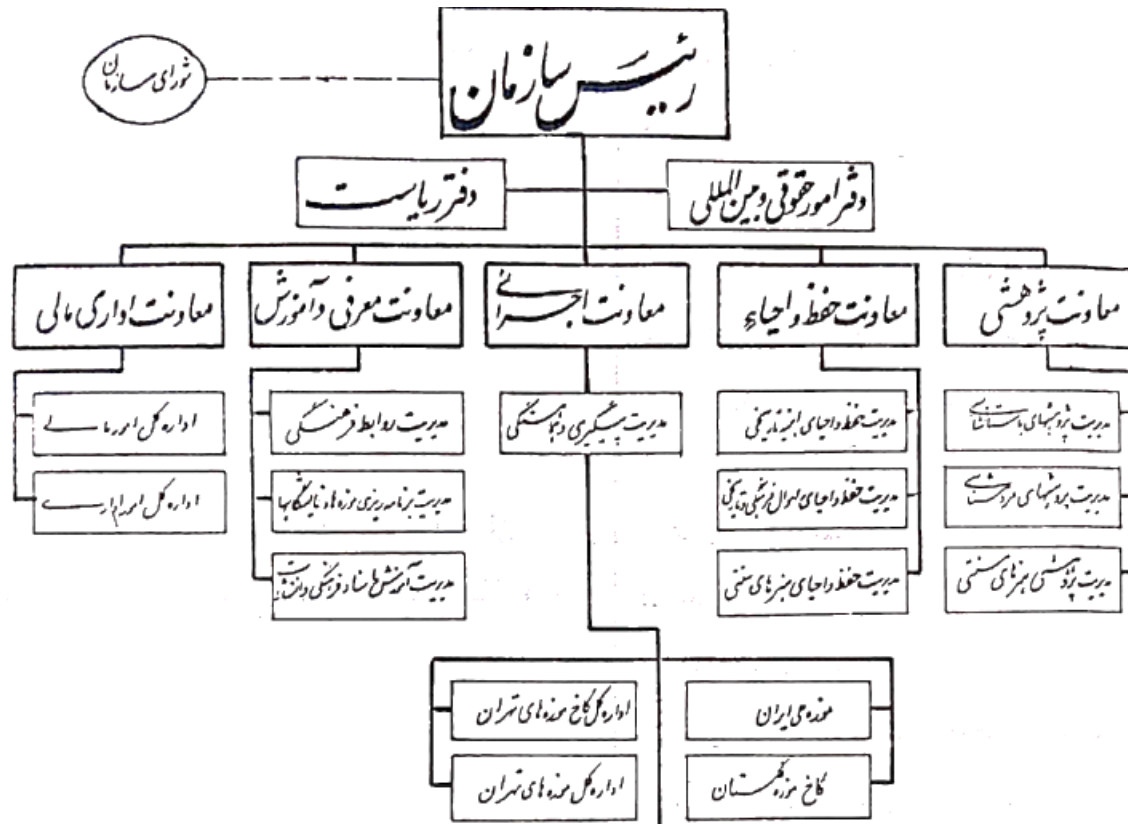
ماده ۹- از تاریخ تصویب این قانون کلیه قوانین و مقررات مغایر ملغی است.

بدین ترتیب قانون مذکور با ارائه تعریفی جامع از میراث فرهنگی و مشخص کردن هدف، وظایف قانونی سازمان میراث فرهنگی کشور و

ارکان آن را تعیین می‌کند، و نمودار تشکیلاتی سازمان نیز با توجه به قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی کشور (مصوب بهمن ماه ۱۳۶۴^(۱))

قانون فوق به شکل ذیل به تأیید وزارت فرهنگ و آموزش عالی و سازمان امور اداری و استخدامی کشور می‌رسد:

نمودار تشکیلات سازمان میراث فرهنگی کشور
وزارت فرهنگ و آموزش عالی

بدین معنی که سازمان در جهت انجام وظائف قانونی خود دارای یک ستاد مرکزی هماهنگ کننده و برنامه ریز در مرکز و واحدهای اجرایی در شهرستان ها خواهد شد که با توجه به ماده ۸ قانون اساسنامه ایجاد می شود و مسئولیت امور مربوط به میراث فرهنگی حوزه فعالیت خود را طبق اساسنامه و مصوبات ستاد مرکزی به عهده خواهند داشت. با این قصد که برخلاف گذشته کلیه توان های اجرایی در واحدهای شهرستانی تمرکز خواهد یافت.

سازمان علاوه بر تشکیلات فوق به استناد بند ۲۱ ماده ۳ اساسنامه در انجام وظایف خود از یک شبکه مردمی گسترده در سراسر کشور نیز برخوردار تواند بود.

با نظری به گذشته مسائل میراث فرهنگی در کشورمان مشاهده می شود که با تصویب قانون اساسنامه و ایجاد سازمان نقطه عطفی

مشخص و تعیین کننده در زمینه تحولات مربوط به میراث فرهنگی در تاریخ معاصر کشورمان پدید آمده است.^(۱)

شایان ذکر است که هیچگاه در تاریخ معاصر کشورمان با این صراحت و وضوح با مسئله میراث فرهنگی کشور مواجه نبوده‌ایم. البته نباید فراموش کرد که پیروزی انقلاب اسلامی و تجربیات سابقه‌ امر در هفتاد سال گذشته و برخورد جدی دست‌اندرکاران در ضرورت اتخاذ یک چنین موضعی قطعاً نقش مؤثر داشته است.

سازمان بعد از این در انجام وظایف خود در سه بخش عمده پژوهشی، حفظ و احیا، و معرفی میراث فرهنگی کشور با توجه به تمام پیچیدگی و گستردگی که طبیعت این کار فرهنگی دارد راهی به‌نسبت هموار نشده دارد، موجودیت دادن به‌سازمانی که صلاحیت، توانایی و شایستگی قبول مسئولیت انجام وظایف تعیین شده را داشته باشد گام اساسی بعدی است که باید برداشت که خوشبختانه از استعداد های لازم برای انجام آن بی‌ بهره نیستیم.

در فرصت مناسبی که فراهم است تدوین قانون پژوهش، حفظ و احیا، و معرفی میراث فرهنگی کشور قدم دیگری است که ما را در این دوره تحول به هدف نزدیک خواهد کرد.

هم‌اکنون در آستانه برنامه‌ریزی کلان توسعه اقتصادی، اجتماعی فرهنگی پنج‌ساله کشور هستیم و مسئله بازسازی همه‌جانبه کشور پس از گذر یک دوره فرساینده جنگ تحمیلی در برنامه کار دولت قرار دارد. همزادی سازمان میراث فرهنگی کشور با این مقطع حساس برنامه‌ریزی در کشور را باید مغتنم شمرد تا سازمان به‌خواست خداوند بتواند خود را برای نقشی که از او متوقع است آماده سازد.

پی‌نوشت‌ها:

۱. به نشریه اثر شماره ۱۲، ۱۳، ۱۴ صفحه ۱ و ۲ مراجعه شود.
۲. نظرتان را به مقاله «اشاره‌ای مختصر بر تحول باستان‌شناسی ایران» نوشته دکتر صادق ملک شه‌میرزادی در نشریه اثر شماره ۱۲، ۱۳، ۱۴ صفحات ۱۳۲ تا ۱۶۰ که گوشه‌ای از مسائل میراث فرهنگی در آن طرح شده است، جلب می‌کند.